

Pierre Bourdieu

Karşı Ateşler - II

Avrupa Sosyal Hareketi İçin

Türkçesi: Işık Ergüden

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	9
Avrupa Sosyal Hareketi İçin.....	15
Amerikan Modelinin Dayatılması ve Sonuçları	25
Angaje Bir Bilgi İçin	31
Muktedirlerin Görünmez Eli.....	39
Depolitizasyon Politikasına Karşı.....	51
Açık Bir Koordinasyon	53
Muğlak Avrupa: Avrupa Düzeyinde Bir Eylem Tercihine Geri Dönüş	63
Kum Taneleri	69
Kültür Tehlikede	71
Daha İyi Tahakküm Kurabilmek İçin Birleştirmek	87

Avrupa Sosyal Hareketi İçin¹

Avrupa'dan söz edildiğinde anlaşılacak kolay değildir. Kamuya dönük bütün ifadeleri kendi en tipik mantığı olan “ya hep ya hiç”e göre filtreleyen, gölgeleyen ve yorumlayan gazetecilik alanı, kendi mantığı içinde kapalı kalanlara şu cılız ikilemi dayatmaya çalışıyor: Avrupa'dan “yana” olmak (yani ilerici, açık, modern, liberal olmak) ya da olmamak (ve böylece arkaizme, tutuculuğa, [1950’li yılların orta sınıf tutuculuğu olan] Poujade’cılığa, Le Pen’ciliğe, hatta anti-semitizme mahkûm olmak)... Sanki *mevcut haliyle*, yani tek bir bankaya ve tek bir paraya indirgenmiş, sınırsız rekabetin hükümlerine tabi Avrupa’ya koşulsuz katılımdan başka meşru seçenek yokmuş gibi... Fakat, “sosyal Avrupa”dan söz edilir edilmez bu kaba ikilemden gerçekten kaçınılacağını sanmak bir hata olur. “Sosyal Avrupa” üzerine söylemlerin, yurttaşların gündelik yaşamını yöneten somut normlardaki –iş, sağlık, konut, emeklilik, vb.– ifadesi şu âna dek önemsiz kalırken, rekabet alanındaki direktifler mal ve hizmet sunumunu her geçen gün altüst etmekte ve ulusal düzeydeki kamu hizmetlerini son sürat bozmaktadır (Avrupa Merkez Bankası’nın her türlü demokratik tartışmanın dışında sürdürebildiği politikanın sözünü bile etmiyoruz). Bir “toplum” sözleşmesi hazırlanırken, aynı zamanda ücretleri kısma, sosyal hakların daraltılması, muhalif hareketlerin bastırılması da bununla birleştirilebilir. *Avrupa’nın inşası şu an için toplumsal bir yıkımdır.* Fransız sosyalistleri gibi bu retorik tuzaklara

1 *Le Monde diplomatique*, Haziran 1999, s. 1, 16-17.

başvuranlar, İngiliz tarzı “sosyal liberalizmin”, yani kendini pazarlamak için sosyalizmin medyatik olarak yeniden dolaşıma sokulmuş simgeselliğinin oportünist kullanımına bel bağlayan kısmen budanmış bu Thatcher’cılığın, siyasal muğlaklaştırma stratejilerini daha üst düzey bir muğlaklığa taşımaktan başka bir şey yapmazlar.² Böylece, günümüz Avrupa’sında iktidarda olan sosyal demokratlar, evrenselcilik, eşitlikçilik (eşitlik ile hakkaniyet arasındaki nüanslara ikiyüzlüce bir imayla), enternasyonalizm gibi son iki yüzyılın toplumsal mücadelelerinin en hayranlık verici kazanımlarının tasfiyesinde, keza sosyalist fikrin ya da idealin özünün yıkımında, yani kabaca ifadeyle, ekonomik güçlerin oyunuyla tehdit altında olan *dayanışmaları* kolektif ve örgütlü bir eylemle koruma ya da yeniden inşa etme özleminin yıkımında, paranın istikrarı ve bütçe önlemleri adına işbirliği yapabiliyorlar.

Sosyal demokratların Avrupa’nın birçok ülkesinde aşağı yukarı eşzamanlı olarak yönetime gelmelerinin onlara hakiki bir sosyal politikayı ortak olarak tasarlama ve yönetme gerçek şansını verdiği bir dönemde, bu yönetimlerin, vergi konusunda, keza istihdam, ekonomik mübadele, çalışma, formasyon ya da konut meseleleri gibi sosyal haklarla ilgili konularda, politik eylem olanaklarını araştırmayı bile düşünmemeleri keder verici bir şekilde anlamlı değil midir? Örneğin Avrupa bölgesi içinde özellikle (rasyonel bir şekilde uyumlandırılmış) asgari ücret, çalışma zamanı ya da gençlerin mesleki formasyonu gibi ortak sosyal normlar inşa ederek, *Welfare*’in sosyal kazanımlarını yıkmaya yönünde zaten epey ilerlemiş süreci etkin biçimde engellemenin araçlarına sahip olmaya bile çalışmamaları şartırtıcı, üstelik de açıklayıcı değil midir? Tersine, “finans

2 Keith Dixon, *Un digne héritier*, Paris, Raisons d’agir Éditions, 2000.

piyasalarının” işleyişini, (özellikle çok kısa vadeli spekülâ-
tif hareketlere yönelik) sermayenin uluslararası vergilen-
dirilmesi ya da ekonomiler arasındaki ilişkilerin istikrarını
garanti altına alabilecek bir para sisteminin yeniden inşası
gibi (vaktiyle seçim bildirgelerinde yazılı olan) önlemlerle
kontrol etmek yerine, bu piyasaları teşvik etmek için ale-
lacele bir araya gelmeleri şoke edici değil midir? (Zımnî
olarak Avrupa’yla özdeşleştirilen) “Avro bekçilerine” her
türlü demokratik denetimin dışında verilen sosyal politi-
kaları budama yetkisinin, özellikle eğitim, sağlık ve sosyal
güvenlik alanlarında Avrupa çapındaki “programlama ya-
salarının” tutarlı bir bütünü iradi olarak inşa etme üye-
lerinde kurulan ekonomik ve toplumsal gelişmeye yönelik
büyük bir kamusal programı finanse etmeyi yasaklaması
şaşırtıcı değil midir? Bu yasak, sadece parasal ve ticari bir
birlik mantığınca sapkın bir rekabete girmeye mahkûm
edilmiş ulusal ya da bölgesel idarelerin yerine kısmen de
olsa adım adım geçecek ulusaşırı kurumların yaratılmasına
yöneltecektir.

Avrupa içi mübadelelerin, çeşitli Avrupa ülkelerinin
ekonomik mübadele bütünü içindeki büyük ölçüde ba-
şat payı dikkate alındığında, bu ülkelerin hükümetleri en
azından Avrupa içinde rekabetin etkilerini sınırlandıрма-
ya ve Avrupalı olmayan ulusların rekabetine, özellikle de
Amerika’nın buyruklarına –bu buyruklar, koruma iddia-
sında oldukları saf ve kusursuz rekabet kurallarına genel-
likle pek uygun değillerdir– kolektif bir direnç oluşturma-
ya yönelik ortak bir politikayı uygulamaya koyabilirler.
Patronların 1970’li yılların ortalarından beri hem söy-
lemlerinde hem de pratiklerinde sürekli öne çıkardıkları
sosyal hakları geriletici programı –kamu müdahalesinin
azaltılması, (statülerin düşürülmesi ve prekaryalaşmayla

birlikte, sendikal hakların gözden geçirilmesi ve işten çıkarılma koşullarının esnekleştirilmesiyle birlikte) emekçilerin mobilizasyonu ve esnekliği, vergi yardımı politikası aracılığıyla, keza patronların vergi ve yükümlülüklerinin azaltılması yoluyla özel yatırıma kamu yardımı, vb.– uluslararası rekabet adına hayata geçirmek için “küreselleşme” hortlağına başvurmak yerine bunu yapabilirler. Kısacası, bu hükümetler, savundukları siyasetten yana neredeyse hiçbir şey yapmayarak –oysaki bunu gerçekleştirmeleri için bütün koşullar mevcuttu– gerçekten bu siyaseti istemediklerini açıkça ifade ettiler.

Toplumsal tarih, bir sosyal politikanın gerçekleşebilmesi için bunu dayatabilecek toplumsal bir hareketin varlığının gerekli olduğunu, keza, piyasa ekonomisinin etkinliğine büyük ölçüde katkıda bulunarak bu ekonomiyi “uygarlaştırmış” olanın, bugün inandırmaya çalıştıkları gibi piyasa değil toplumsal hareket olduğunu öğretir. Sonuç olarak, polisler ve hapishanelere dayalı (bu konuda şimdiden çok ilerlemiş) bir Avrupa’yla ve (Kosova müdahalesinin muhtemel sonucu olarak) askeri bir Avrupa’yla yan yana duran bankaların ve paranın Avrupa’sının karşısına sosyal bir Avrupa’yı gerçekten yaratmak isteyen herkes için sorun, bu amaca erişebilecek güçlerin nasıl seferber edilebileceğini ve bu seferberlik çalışmasının hangi mercilerden talep edilebileceğini bilmektir. Elbette akla Avrupa Sendikalar Konfederasyonu gelmektedir. Fakat bu merciinin öncelikle gayet ılımlı, Jacques Delors’un pek sevdiği “diyalog” normlarına uygun bir lobicilik faaliyeti yürüterek, Avrupa çapındaki işlerin idaresine kurallara saygılı ve haysiyet içinde katılmayı dert edinen bir “partner” gibi davrandığını gösteren Corinne Gobin gibi uz-

manları kimse yalanlayamaz. Üstelik (Avrupa Sanayiciler ve İşverenler Konfederasyonları Birliği [UNICE] çatısı altında örgütlenmiş ve isteklerini Brüksel'e dayatabilecek güçlü bir baskı grubuna sahip) patronların iradesinin karşısına etkin biçimde dikilecek, grevler, gösteriler gibi toplumsal mücadelenin gündelik silahlarıyla Avrupa çapında gerçek kolektif anlaşmalar dayatabilecek araçları edinmeye pek çalışmadığı da inkâr edilemez.

Dolayısıyla, en azından kısa vadede, Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'ndan kararlı bir şekilde militan bir sendikacılığa katılmasını bekleyemeyeceğimizden, öncelikle ve geçici olarak ulusal sendikalara yönelmemiz gerekir. Bununla birlikte, Avrupa düzeyinde teknokratik-diplomatik eğilimden ve ulusal düzeyde bunları ulusun sınırları içine kapatma eğilimindeki rutin tavırlardan ve düşünce biçimlerinden kurtulmak için gerçekleştirmeleri gereken gerçek *değişimin* önündeki devasa engelleri göz ardı etmemeliyiz. Üstelik bu durum, özellikle neoliberal politikanın ve –örneğin birçok büyük işletmenin özelleştirilmesiyle, keza sıklıkla hizmet sektörüyle sınırlı, dolayısıyla geçici ve yarı zamanlı kısmi çalışmanın ve kimi zaman evde yapılan “küçük işlerin” çoğalmasıyla birlikte– kendi mantıklarına terk edilmiş ekonomi güçlerinin etkisi altında, sadece sendikalaşmanın çöküşünün değil, aynı zamanda ve özellikle gençlerin, esasen de sayısız kaygıya neden olan ve kimse-nin –ya da neredeyse kimsenin– bu cephede seferber olmayı düşünmediği göç kökenli gençlerin cılız katılımının kanıtlandığı gibi, militan sendikacılığın temellerinin bile tehdit altında olduğu bir dönemde görülmektedir.

Dolayısıyla, sosyal bir Avrupa'nın motoru olabilecek Avrupa sendikacılığı yaratılmayı beklemektedir ve bu çaba ancak az çok radikal bir dizi kopuş pahasına olabilir: Her

zaman devlet sınırları içine kapalı kalmış, varlıkları için zaruri kaynakların büyük bölümünü devletten bekleyen, hak taleplerinin, eylemlerinin koşul ve alanlarını devletle tanımlayıp sınırlandıran sendikal geleneklerin ulusal, hatta milliyetçi bölgeciliklerinden kopuş; eleştirel düşünce ve eylemi gözden düşürmeye, hatta ezilenlere boyun eğişi kabul ettirmeyi hedefleyen bir politikanın sorumluluğunu paylaşmaya sendikaları teşvik eden, toplumsal konsensüsü öne çıkarmaya yönelik konkordatocu düşünceden kopuş; sadece “küreselleşmenin” kaçınılmaz zorunlulukları ve (siyasal yöneticilerin kendi seçme özgürlüklerini ardına gizlemekten hoşlandığı) finans piyasalarının hükümranlılığı üzerine medyatik-politik söylemin değil, tutucu hükümetlerin politikasını temel noktalarda sürdürerek ya da yönlendirerek bu politikayı tek mümkün politika gibi gösteren ve patronların isteklerini teşvik etmeye elverişli düzensizleştirici önlemlere gerçek bir toplumsal politikanın akla hayale sığmaz kazanımları görünümü veren sosyal demokrat hükümetlerin tavrının da teşvik ettiği ekonomik kadercilikten kopuş; (örneğin prekaryalığın genelleşmesi ve bunu dönüştürmeye yardım etmektenense onaylamaya eğilimli bir devletin atıllığı dolayısıyla giderek daha dengesizleşen güç ilişkilerinin bütün nesnel muğlaklıklarını işin içine katan, iş gününün kısaltılması üzerine ve otuz beş saat yasası üzerine pazarlıklarla birlikte aslan payını alan) çalışma sözleşmelerinin katı gerekliliklerini “esneklik” görünümü altında sunmakta maharetli bir neoliberalizmden kopuş.

Yenilenmiş bu sendikacılık, derinden enternasyonalist bir ruhla hareket eden, ulusal hukuki ve idari gelenekleri, keza ulus içindeki toplumsal bariyerleri, meslek dallarını ve mesleki kategorileri, cinsiyet, yaş ve etnik kökeni farklı

toplumsal grupları birbirinden ayıran bariyerleri aşmaya muktedir seferber edici faillere çağrı çıkarır. Gerçekten de, gençlere, özellikle de “göçmen” denilen gençlere, yani yabancı düşmanı oylar için siyasal rekabetin ve azami kitle bulmak için medyatik rekabetin diyalektiğiyle ve bu diyalektiğin içinde yaratılıp beslenen toplumsal korkuya dair kolektif fantasmalarda obsesif bir şekilde var edilen bu gençlere, “güvensizlik” üzerine söylemin ve bunun teşvik ettiği politikanın Avrupa’nın her yerinde ayırdığı yerle, ilerici parti ve sendikaların kaygıları içinde bu gençlerin kapsadığı yerin ters orantılı olması paradoksaldır. Bütün ülkelerden “göçmenlerin”, Türklerin, Berberilerin ya da Surinamlıların gerçek bir enternasyonalinin, çeşitli Avrupa ülkelerinde doğmuş emekçilerle birlikte, farklı dolaylımlar aracılığıyla onların göçünden de sorumlu olan egemen iktisadi güçlere karşı ulusaşırı bir eyleme girişmesini beklememek ya da ummamak nasıl mümkün olabilir? Gerçekten de, güvenlikçi bir politikanın pasif nesnelere olan, “göçmen” diye adlandırmakta inat ettiğimiz ve bugün kimi zaman kendilerine entegrasyon adına öğütlenen itaate boyun eğmekten başka çıkış yolları olmayan bu gençler, küçük-büyük suçları ya da köylü ayaklanmalarının modern biçimleri olan banliyö isyanlarıyla tanıdığımız bu gençler, yenilikçi ve kurucu bir toplumsal hareketin aktif faillerine dönüşürse Avrupa toplulukları çok şey kazanır. Sosyal harekete göçmenlerin yeniden dahil edilmesi ulusaşırı bir politikaya doğru atılacak ilk adım olmalıdır.

Fakat, bundan böyle her etkin direniş stratejisinin koşulu olan enternasyonalist eğilimleri her bir yurttaşta geliştirmek için, kuşkusuz dağınık ve birbiriyle bağlantısız olan bütün bir önlemler kümesini de düşünebiliriz; örneğin, Avrupa çapında bir sendika okulunun kurulması; her

bir sendika örgütünün içinde, diğer ulusların örgütleriyle görüşüp tartışmak amacıyla özel olarak düzenlenmiş ve esasen de uluslararası bilgiyi derleyip dolaşıma sokmakla görevli mercilerin güçlendirilmesi; ücretler, çalışma ve istihdam koşulları konusunda koordinasyon kurallarının adım adım yerleşmesi (bunun amacı, ücretlerin düşürülmesi politikası ya da İngiltere'deki bazı işletmelerde olduğu gibi, grev hakkının reddi üzerine kurulan anlaşmaları kabul etme eğilimiyle mücadele etmektir); daha şimdiden ulaşım alanında (demiryolları, karayolları) mevcut olan modelleri örnek alarak sanayi sendikaları koordinasyonlarının kurulması; çokuluslu şirketlerin içinde merkezi yönetimlerin bölücü baskılarına direnebilen uluslararası işyeri komitelerinin güçlendirilmesi; ilerici örgütlerin içinde bile gözlenen milliyetçi, hatta ırkçı düşüncelere doğru gerilemenin kışkırtma ve bölünme faktörleri olarak kullanılmasına son vererek, parti ve sendikaların stratejilerinin nesnesi ve kozu olarak direnişin ve değişimin failleri olacak göçmenlere yönelik üye kazanma ve seferberlik politikalarının teşviki; ülkelere göre çok farklı ağırlıklara sahip kamu ve özel sektör sendikaları arasında koordinasyon ve işbirliği bağlarının yerleşmesi gibi yeni seferberlik ve eylem biçimlerinin kabulü ve kurumsallaşması; çalışmayla ilgili hak taleplerini sağlık, konut, ulaşım, formasyon, cinsiyetler arası ilişki ve boş vakit alanındaki taleplerle bağlamak ve kolektif koruma mekanizmalarından geleneksel olarak yoksun sektörlerde (hizmet sektörü, geçici istihdam) üye kazanma ve yeniden sendikalaşma çabalarına girişmek ve kendi içine kapanmış, çalışma dünyasına indirgenmiş “sosyal”in dar tanımından kopmak için (sendikalarda ve diğer örgütlerde) gereken “zihniyet değişimi.”